

53.Çeviri stratejileri ve işlemleri açısından Cemal Karçhadze'nin “ანტონო და დავითი” (Antonio ve Davit) adlı romanının incelenmesi

Gül Mükerrerem ÖZTÜRK¹

APA: Öztürk, G. M. (2022). Çeviri stratejileri ve işlemleri açısından Cemal Karçhadze'nin “ანტონო და დავითი” (Antonio ve Davit) adlı romanının incelenmesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (Ö11), 745-755. DOI: 10.29000/rumelide.1146767.

Öz

Çağdaş Gürcü edebiyatının önemli isimlerinden biri olan Cemal Karçhadze özellikle tarihsel romanlarıyla tanınmaktadır. Yazarın 1987 yılında yayımlanan “ანტონო და დავითი” (Antonio ve Davit) adlı romanı, yazarın iki başyapıtından biridir. Roman, asıl olarak 1600'lerde Gürcistan'da geçer. Bir grup Avrupalı misyonerle birlikte ülkeyi ziyaret eden bir İtalyan gezgin tarafından anlatılmaktadır. “ანტონო და დავითი” (Antonio ve Davit) dinsel ve tarihsel söylemin arka planında bir tür ruhsal mücadeleyi anlatan gerilimli bir romandır. Çevirmen Parna-Beka Çiladze tarafından 2020 yılında Gürcüce aslından Türkçeye aktarılmıştır. Roman, Türkçe dışında Rusça, Çekçe, Arapça ve İsveççeye de çevrilmiştir. Buradan hareketle romanın, farklı dillerde çevirilerinin olması çok yönlü bir araştırma ortamına olanak sağlamaktadır. Bu kontekste, çalışmamız Gideon Toury'nin Erek Odaklı Çeviri Yaklaşımı ışığında “ანტონო და დავითი” (Antonio ve Davit) adlı eseri kuram ve strateji açısından ele almayı istihdaf etmektedir. Bu sınırlar içerisinde, çalışmamızda Cemal Karçhadze'nin “ანტონო და დავითი” (Antonio ve Davit) adlı romanı “kabul edilebilirlik” ve yeterlilik” normları bakımından ele alınmış ve kullanılan stratejiler ve çeviri işlemleri üzerinde çalışılmıştır. Toury'nin “yeterlilik” kavramından bahsettiği kaynak metne sadık kalınması, “kabul edilebilirlik” kavramından bahsettiği ise hedef metne yani erek dilin ilk ve kurallarına uygunluğudur. Araştırmanın bulgular kısmında, “ანტონო და დავითი” (Antonio ve Davit) adlı eserin çözümlemesi yapılmıştır. Çalışma sonucunda çeviri metninde çıkarma, ekleme, değiştirme ve ödünç alma stratejilerinin kullanıldığı tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Çeviri, çevirmen, Cemal Karçhadze, çeviri stratejileri, erek odaklı çeviri kuramı

Analysis of Jemal Karchkhadze's novel “ანტონო და დავითი” (Antonio ve David) in terms of translation strategies and operations

Abstract

Jemal Karchkhadze, one of the most important names of contemporary Georgian literature, is especially known for his historical novels. The author's novel “ანტონო და დავითი” (Antonio ve David), which was published in 1987, is one of the author's two masterpieces. The novel takes place in Georgia in the 1600s. It is told by an Italian traveler visiting the country with a group of European missionaries. “ანტონო და დავითი” (Antonio ve David) is a suspenseful novel about a kind of spiritual struggle against the background of religious and historical discourse. It was translated into Turkish from the Georgian original in 2020 by the translator Parna-Beka Çiladze. Apart from Turkish, the novel has also been translated into Russian, Czech, Arabic, and Swedish. From this point

1 Doç. Dr., Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Gürcü Dili ve Edebiyatı Bölümü (Rize, Türkiye), gul.ozturk@erdogan.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-1875-4954 [Makale kayıt tarihi: 21.06.2022-kabul tarihi: 20.07.2022; DOI: 10.29000/rumelide.1146767]

of view, the fact that the novel has translations in different languages provides an opportunity for a versatile research environment. In this context, our study aims to examine the work named "ანტონიო და დავითი" (Antonio ve David) in the light of Gideon Toury's Target- Oriented Translation Approach in terms of theory and strategy. In this context, Jemal Karchkhadze's novel "ანტონიო და დავითი" (Antonio ve David) was examined in terms of "acceptability" and "competence" norms, and the strategies and translation processes were studied. The term "competence" means adherence to the source text, and the term "acceptability" means the conformity of the target language with the principles and rules. According to the findings part of the research, the work named "Antonio da Daviti (ანტონიო და დავითი) was analyzed. As a result of the study, it was determined that the strategies of deletion, insertion, replacement, and borrowing were used in the translation of text.

Keywords: Translation, translator, Jemal Karchkhadze, translation strategies, target-oriented translation theory

1. Giriş

Çeviri, insan entelektüel etkinliğinin en eski biçimlerinden biridir. Çevirinin doğası hakkında birçok görüş dile getirilmiştir. Çevirmen Prof. Dr. Givi Gaçeçiladze (1966, ss. 24)'ye göre çeviri, bir dilde oluşturulmuş bir eserin başka bir dil aracılığıyla tekrarlanmasıdır. Gürcü Dilinin Açıklamalı Sözlüğünde ise "çevirinin bir dilden diğerine alınan bir metin veya kelime" olarak tanımlanmaktadır.

Ünlü çeviri kuramcısı L. S. Barkhudarov, monografisinin giriş kısmında çeviri sürecinin ve çeviri sonucunun birbirinden ayrıldığına dile getirmektedir Aynı zamanda çeviriyi, metin tabanlı bir metnin başka bir dile dönüştürülmesi olarak da ifade etmektedir. Çeviri sürecini ise şöyle tanımlamaktadır: "A" metin "A" dilde oluşur. Çevirmen bunu "B"ye çevirir ve "A" metniyle düzenliliği olan "B" dilinde bir "B" metni oluşturur. Bu dönüşümlerin birleşimine yazar tarafından "çeviri süreci" adı verilir ve bu nedenle çeviriyi bir tür diller arası dönüşüm olarak değerlendirir. Böylece, Barkhudarov'a göre, "dilbilimsel çeviri kuramının görevi, çeviri sürecini modellemektir" (Pancikidze, 1995, ss. 8). Çeviriyi bir dil disiplini olarak ele alırsak, metnin dilsel bileşenlerinden yola çıkarak "doğru", "yeterli", "eşit" kavramları dikkate alınmalı, ancak eğer eserin görsel-duygusal yönü tercih edilirse, o zaman değerlendirmenin temeli tamamen edebi nitelikte olacaktır" (Tsibakhaşvili, 2000, ss. 17).

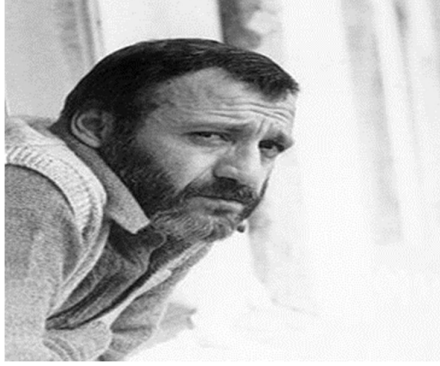
Yaşayan bir organizma olarak çeviri, sürekli dikkat gerektirir, çünkü dünya halk edebiyatının niteliksel ve niceliksel büyümesi ve derinleşmesi, sözlü sanat biçimlerinden birinde olduğu gibi çeviride de aynı sürece yol açar. Yeni eserlerin akını, açıkça çeviriye olan ilgiyi harekete geçirir ve çeviri yoluyla gelen eserler, eğer değerliyse ve yeni fikirleri, yüzleri, duyguları, akımları ifade ederse, çevirmen için edebi yaşamın ve düşünmenin yeni bir aşamasının başlangıcı olur (Tsibakhaşvili, 2000, ss. 26).

Türk Dil Kurumu sözlüğünde çeviri, "bir dilden başka bir dile aktarma, çevirme, tercüme" şeklinde tanımlanır (TDK, 2005, ss. 419). Göktürk (1994, ss. 15), çeviriyi "değişik toplulukların, ulusların, bilim, sanat, düşünce alanındaki çabalarını birbirleriyle paylaşabilme yolu ve dillerin ötesinde bir ortak dil, dillerin dili" olarak ifade etmektedir.

Cemal Karçhadze ve “ანტონო და დავითი” (Antonio ve Davit)

Resim 1

Gürcü Yazar Cemal Karçhadze

Çağdaş Gürcü edebiyatının önemli isimlerinden biridir. Özellikle tarihsel romanlarıyla bilinir. Filoloji öğrenimi gören yazarın ilk öyküsü 1962 yılında yayımlandı. 1977 yılında, bütün öyküleri “Öyküler” adıyla kitap olarak yayımlandı. Karçhadze'nin daha sonra “Kervan”, “Antonio ve Davit”, “Zebulon” adlı romanları basıldı. Yazar ölümünden bir yıl sonra Gürcistan Devlet Ödülü'ne layık görüldü. 1987 yılında yayınlanan “Antonio da Davit” (ანტონო და დავითი) adlı roman, yazarın iki başyapıtından biridir. “Antonio ve Davit” adlı romanın hikâyesi asıl olarak 1600'lerde Gürcistan'da geçer ve o dönemin İstanbul'una da uzanır. Bir grup Avrupalı misyonerle birlikte ülkeyi ziyaret eden bir İtalyan seyyah ve tüccar Bartolomeo'nun ağzından anlatılır. İtalyan rahip Antonio'nun yolu Gürcü eşkıya David'le kesişir. Karla kaplı dağlar, yemyeşil vadiler ve güc ormanlar ülkesi Gürcistan'da köle tüccarları, haydutlar, ödül avcıları, soylu prensler ile rahipler arasında geçen bu ilginç hikâyeyi yazar mistik bir atmosfer içinde aktarmaktadır. Ayrıca Antonio ve Davit, dinsel ve tarihsel söylemin arka planında bir tür ruhsal mücadeleyi anlatan gerilimli bir romandır. Çevirmen olan Parna-Beka Çiladze tarafından 2020 yılında Gürcüce aslından Türkçeye aktarılmıştır. Roman, Türkçe dışında Rusça, Çekçe, Arapça ve İsveççeye de çevrilmiştir. Buradan hareketle romanın farklı dillerde çevirilerinin olması çok yönlü bir araştırma ortamına olanak sağlamaktadır

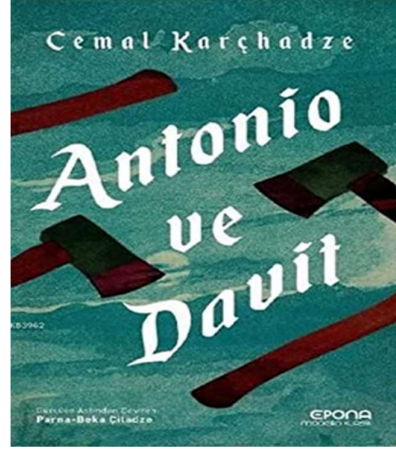
Çalışmamızda ele aldığımız eser, Gürcü postmodern yazar Cemal Karçhadze'nin 1987 yılında yayımladığı “ანტონო და დავითი” (Antonio ve Davit) adlı üçüncü felsefi romanıdır. Eser, Gürcüce aslından Türkçeye Parna-Beka Çiladze tarafından çevrilmiş olup 2020 yılında Epona Yayıncılık tarafından basım işlemleri gerçekleştirilmiştir. Kaynak metin ise 2020 yılında Palitra L Yayınevi tarafından basılan ve Cemal Karçhadze tarafından yazılan romandır.

Kaynak metin

Resim 2 - ანტონიო და დავითი

Hedef metin

Resim 3 - Antonio ve David

Yazar: Cemal KARÇHADZE

Yayın Yeri: Tiflis

Yayınevi: Palitra L

Basım Tarihi: 2020

Sayfa Sayısı: 216

Dil: Gürcüce

Çevirmen: Parna-Beka ÇİLADZE

Yayın Yeri: İstanbul

Yayınevi: Epona Yayıncılık

Basım Tarihi: 2020

Sayfa Sayısı: 176

Dil: Türkçe

Hedef metinden alınan örnekler özgün metinle karşılaştırılarak Toury'nin Erek Odaklı Betimleyici Çeviri Kuramı ışığında incelenmiştir.

2. Gideon Toury'nin erek odaklı çeviri kuramı

1970'li yıllarda şekil almaya başlayan çağdaş çeviri yaklaşımı kaynak metnin dokunulmazlığı konusu yerini kaynak metnin erek okurun anlayışına göre biçimlendirilebileceği düşüncesine bırakmıştır. Betimleyici çeviribilim alanında çeviri metinler incelenerek ne tür kararların alındığı, kaynak metin ile erek metin arasında nasıl bir eşdeğerlilik ilişkisi kurulduğu ortaya çıkarılmaya çalışılır (Ece, 2007, ss. 52). Kaynak ve hedef dildeki metinlerin bilgi ve tutarlılık açısından eşdeğer olmasını ifade eden metinsel eşdeğerlilik çeviride önemli bir unsurdur (Demirekin, 2014, ss. 49). Toury erek metindeki kayma ve sapma gibi durumları olumsuz olarak ele almaz. Aksine bu tarz farklılıklara olumlu bakarak bunları incelenen eserin içyapısına ilişkin ilkeleri anlama hususunda yardımcı unsurlar olarak görür (Demircioğlu, 2016, ss. 64). Çevirinin değerlendirilmesi sürecinde Toury, çeviri metnini kaynak metnin normlarına yakınsa "yeterli çeviri" ve eğer erek metnin normlarına yakınsa "kabul edilebilir çeviri"

olarak sınıflandırmıştır. Erek odaklı çeviri yaklaşımının çeviriye bakış açısı ilk kez Amerikalı çeviribilimci James Holmes ve İsraili çeviribilimci Gideon Toury tarafından ortaya konulmuştur (Yalçın, 2019, ss. 56). Toury (1995, ss. 25), çevirinin işlevini erek kültürünün, çeviri metinden beklenen gereksinimlerine göre, yine erek kültürel ve göstergesel koşulları doğrultusunda belirlenmesi gerektiğini dile getirmektedir. Buradan hareketle Toury'ye (1995, ss. 1-7) göre, çeviri metinleri gözlemlenebilir bir olgudur. Bu nedenle çeviri ile ilgili çalışmalar gözlemlenebilir olgu olarak çeviri metinleri ile başladığını görmekteyiz.

Toury'ye göre “betimleyici çeviri araştırmaları yöntemi üç aşamadan oluşur (Toury, 1995, ss.36-39; Munday, 2001, s.112, aktaran Gürçağlar, 2011, s.135):

1. Öncelikle çeviri metnin erek kültür dizgesi içindeki konumu belirlenir, metne verilen önem ya da erek kültür tarafından ne derece kabul gördüğü incelenir.

2. Kaynak ve erek metinler karşılaştırılarak deyiş, kaymaları saptanır, her iki metinden seçilecek ikili metin birimleri arasındaki ilişkiler betimlenir ve altta yatan çeviri kavramına ilişkin genellemeye varmaya çalışılır.

3. Gelecekte çeviri yaparken alınan kararlarda yararlanılabilecek sonuçlara varılır”.

Betimleme alanı içerisinde değerlendirilen çeviri olgusunu dizgeli bir biçimde betimleyerek açıklamak ve bu bulgular üzerinde araştırma yapmak bu yaklaşımın temel aldığı ana bileşenlerdir. Yapılan araştırmalar sonucu betimle ile elde edilen verilerle bu yaklaşımın doğruluğu sürekli sınanabilir ve gerektiği durumlarda değişiklikler yapılabilir” (Çavuş, 2005, ss. 58).

Bu çalışmada, Cemal Karçhadze'nin Türkçeye çevrilen “անՊետոս ԸՎ ԸՅՅՈՍՈ” (Antonio ve Davit) adlı romanı “kabul edilebilirlik” ve “yeterlilik” bakımından tetkik edilerek iki metnin karşılaştırması yapılmış olup kullanılan stratejiler ve çeviri işlemlerine de yer verilmiştir.

2.1. Çeviri süreci normlar

Çeviri metinde dilin nasıl kullanılacağı konusunda alınan kararları kapsayan çeviri süreci normları (*operational norms*); “matriks normlar” (*matricial norms*) ve “metinsel-dilsel normlar” (*textual-linguistic norms*) olmak üzere sınıflandırılmaktadır (Toury, 1995, ss. 58-59).

2.1.1. Matriks normlar

Matriks normlar bağlamında dipnotlar, biçimsel tercihler, cümle yapıları dikkate alınır. Bunlar metnin bütünlüğüne, eksikliğine, fazlalığına ve bölümlenmesine egemen olan normlardır. Ekleme, çıkarma gibi çeviri stratejileriyle erek metnin nasıl oluşturulacağına karar verilir (Zeytinkaya, 2016, ss. 39).

Matriks normlar kapsamında değerlendirilen dipnotlara çeviri eserde iki yerde rastlanmaktadır. Kaynak metinde ise dipnot yer almamaktadır. Bu bağlamda Parna-Beka Çiladze'nin, dipnotları erek metin okuyucusuna iletmeyi tercih ettiği söylenebilir. Ayrıca çevirmenin biçimsel tercihi de matriks norm çerçevesinde ele alındığı görülmektedir.

2.1.2. Metinsel-dilsel normlar

Metinsel-Dilsel Normlar bağlamında dilici kullanım, biçemsel tercihler, dilsel ve dilbilgisel kararlar, Venuti'nin yerileştirme ve yabancılaştırma kavramlarının yanı sıra eşdeğerlik, uyarlama, yer değiştirme, öykünme gibi çeviri stratejileri dikkate alınır. Bu doğrultuda erek metnin nasıl oluşturacağına karar verilir. Bunlar çeviri diline egemen olan normlardır (Zeytinkaya, 2016, ss. 41). Bu normlar metnin küçük ölçek düzeyinde tümce yapılarının ayrıntılarını, sözcük ve deyiş seçimlerini ve bunların biçemsel tercihlerini betimler (Guidère, 2008, s. 100). Metin-içi normlar olarak da adlandırılan metinsel-dilsel normlar, çevirmenin çeviri işlemi sırasında küçük ölçek düzeyinde aldığı dilsel ve dilbilgisel kararları içerir (Bengi- Öner, 2001, s. 118). Böylelikle ele alacağımız örneklerde çevirmenin metinsel-dilsel normlar bağlamında çevriyi ele aldığı görülmektedir.

3. Yöntem

3.1. Araştırma modeli

Gürcü yazar Cemal Karçhadze'nin "ანტონიო და დავითი" (Antonio ve Davit) adlı romanının Toury'nin Erek Odaklı Çeviri kuramı çerçevesinde çevirmen tarafından Türkçeye aktarılan çeviri eserinde kullanılan stratejileri belirli kılmak amacıyla bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman analizi tekniğinden yararlanılmıştır.

3.2. Evren ve örneklem

Araştırmanın evrenini, Cemal Karçhadze'nin "ანტონიო და დავითი" (Antonio ve Davit) adlı romanı ile 2020 yılında Epona Yayınevi tarafından basılan ve Parna-Beka Çiladze tarafından Türkçeye aktarılan eser oluşturmaktadır.

3.2. Verilerin toplanması ve analizi

Cemal Karçhadze'nin "ანტონიო და დავითი" (Antonio ve Davit) adlı romanın Gürcüce aslından yapılan çevirisindeki strateji uygulamalarını saptayarak incelenmiştir. Kaynak metin için (KM), hedef metin için (HM) kısaltmaları kullanılarak kaynak metin ile hedef metnin karşılaştırılması yapılmıştır. Bu karşılaştırma esnasında öncelikle dış özellikleri üzerinde durulup, ardından kaynak metinden seçilen örnek cümlelerin hedef metindeki karşılıkları bulunarak gerçekleştirilmiştir. Seçilen bu cümleler, ele alınan çeviri stratejileri bakımından ve Gideon Toury'nin erek odaklı çeviri kuramı bağlamında analiz edilmiştir. Çevirmenin kullandığı dil üzerinde durulmuş olup kaynak metnin çeviri (hedef) metindeki karşılıklarına yönelik çözümlenmede bulunulmuş ve bu incelemede elde edilen sonuçlar neticesinde kaynak metinle bağlantısı irdelenmiştir.

4. Bulgular ve yorumlar

Çalışmada kaynak metinden seçilen örnek cümleler esas alınmıştır. Eserin çözümlenmesi, yorumlanması ve sonuçları ele aldığımız örneklerle sınırlı tutulmuştur.

4.1. Çözümleme

Kaynak metin olarak Cemal Karçhadze'nin 1984 yılında yazmış olduğu (ანტონიო და დავითი) adlı roman ele alınacaktır. Ancak 2020 yılında Palitra L Yayınevi tarafından çıkan eseri incelemeye tabi

tutulacaktır. Hedef metinde ise, 2020 yılında Epona Yayıncılık tarafından basılan Parna-Beka Çiladze tarafından çevrilen “Antonio ve Davit” adlı eser incelenecektir.

Kaynak metinden seçilen cümlelerin hedef metindeki karşılıkları ele alınarak Toury'nin erek odaklı çeviri kuramı bağlamında incelenmiştir. İnceleme neticesinde ortaya çıkan veriler kaynak metin ve hedef metin arasındaki benzerlik ve farklılığı göstermektedir. Bunun yanında çeviri stratejilerinin çevirmenler için eşdeğerliliği sağlaması bakımında önemli rol oynadıkları yadsınamaz bir gerçektir.

Örnek metin 1

- KM მართალია, უცხოეთში მყოფს ზოგჯერ მძიმე სევდა შემომაწვებოდა და სამშობლო მომენატრებოდა, მაგრამ, დავებრუნდებოდი თუ არა შინ, გული მაშინვე კვლავ უცხო ქვეყნებისაკენ გამიწვებდა. (გვ. 6)
- HM Yabancı bir ülkede bulunduğum sırada bazen üzerine ağır bir kederin çöktüğü ve ülkemi özlediğim de bir gerçektir, ancak eve döner dönmez kalbim beni yeniden yabancı ülkelere seyahate çağırıyordu. (s.9)

Yukarıda örnekte görüldüğü üzere, hedef metinde kullanılan biçimsel yapı kaynak metinle uyuşmaktadır. Kaynak metinde geçen “მძიმე სევდა შემომაწვებოდა” (mdzime sevda şemomatsveboda) adlı ifadenin “ağır bir kederin çöktüğü” şeklinde birebir (sözcüğü sözcüğüne çeviri) çevrilerek hedef metne aktarıldığını görmekteyiz. Kaynak metne yakınlığından dolayı “yeterli” çeviri olarak söyleyebiliriz.

Örnek metin 2

- KM სამოცდახუთი წლისა რომ შევიქენი, გადავწყვიტე მოგზაურობაზე ხელი ამეღო. უკვე ხანში ვიყავი შესული, ჯანი ძველებურად აღარ მომდევდა და თანდათან შიში შემომეპარა, ვაითუ სადმე გზაში მომისწროს სიკვდილმა და ჩემი ცხედარი უცხოეთში დარჩეს-მეთქი. (გვ. 6)
- HM Altmış beş yaşına bastığımda, seyahatten el etek çekmeye karar verdim. Artık yaşlanmıştım, sağlığım eskisi gibi iyi değildi ve gittikçe ya yollarda ölü de cesedim yabancı bir ülkede kalırsa diye korku duymaya başlamıştım. (s.9)

Yukarıda verilen kaynak metinde yer alan “გადავწყვიტე მოგზაურობაზე ხელი ამეღო” (gadavtskvite mogzaurobaze kheli amegho) ifadesi hedef metin örneğinde “el etek çekmeye karar verdim” ifadesiyle yerileştirme yapılarak “kabul edilebilirlik” ilkesine uygun olduğu görülmektedir.

Örnek metin 3

- KM მაშ ასე. ეს მოხდა ორმოცი წლის წინ. მე მაშინ ოცდათორმეტი წლისა ვიყავი, ანტონიო კი – დმერთო, შეიწყალე მისი უსპეტაკესი სული – ხუთი წლით ჩემზე უფროსი იყო. (გვ.8-9)
- HM Öyleyse anlatmaya başlayayım. Bundan kırk yıl önceydi. Ben o zaman otuz iki yaşındaydım, Antonio ise – Tanrı'm, onun tertemiz ruhuna merhamet göster – benden beş yaş büyüktü. (s.15)

Kaynak metinde kullanılan “მაშ ასე” (maş ase) kelimesi “o zaman öyle” anlamına gelmektedir. Çevirmen olayın akışından dolayı erek dil okuyucusuna daha anlaşılır olması adına hedef metne “Öyleyse anlatmaya başlayayım” şekliyle aktarma gereği duymuştur. Bu ifadeyle metnin anlamı bozulmamıştır. Böylelikle çevirinin hedef metne yakınlığından dolayı “kabul edilebilir” ilkesine uygun olduğu söylenebilir.

Örnek metin 4

- KM მე რომ შევაწყვეტინე და ვუთხარი, კუბო არ მჭირდება-მეთქი, სახე ერთბაშად შეეცვალა, თვალებში ცეცხლი ჩაუქრა, დანაღვლიანდა და წუწუნს მოჰყვა იმის გამო, რომ აღარავინ კვდება, რომ მუშტარი სანთლით სამებნელი გახდა, რომ ღმერთმა სულ ააღო ხელი ამ ჩვენს ქალაქს, რომ აგერ უკვე რამდენი ხანია, ეპიდემიის ხსენებაც კი აღარ არის, რომ ხალხი სახიფათოდ მრავლდება და ასე თუ გაგრძელდა, მალე მიწაზე ფეხის დასადგმელი ადგილი აღარ დარჩება... (გვ.10)
- HM Ben konuşmasını kesip tabuta ihtiyacım olmadığını söyleyince, yüz ifadesi tamamen değişti, gözlerindeki kıvılcım kayboldu, adam üzüntüye kapıldı ve artık kimse ölmediği için müşterinin mumla aranacak hale geldiğinden yakındı. Tanrı'nın bu şehirden elini çektiğini, uzun yıllardır bir salgının bile olmadığını, şehir nüfusunun tehlikeli biçimde arttığını, böyle sürmesi halinde kısa sürede ayak basacak toprak kalmayacağını söyledi. (s.18)

Hedef metin ile kaynak metin karşılaştırıldığında çevirmenin kaynak metne sadık kalarak sözcüğü sözcüğüne çeviri işlemi uyguladığını ve kaynak metinde yer alan mecaz anlamlı ifadeleri hedef dil okuyucusunu da göz önünde bulundurarak kaynak metne sadık kalarak aktarmayı başaramıştır. Böylece kaynak metne yakınlığından dolayı kısmen "yeterli" çeviri olarak nitelendirmemiz mümkündür. Örneğin: Kaynak metinde yer alan "მე რომ შევაწყვეტინე და ვუთხარი, კუბო არ მჭირდება-მეთქი, სახე ერთბაშად შეეცვალა, თვალებში ცეცხლი ჩაუქრა, დანაღვლიანდა და წუწუნს მოჰყვა იმის გამო, რომ აღარავინ კვდება, რომ მუშტარი სანთლით სამებნელი გახდა, რომ ღმერთმა სულ ააღო ხელი ამ ჩვენს ქალაქს, რომ აგერ უკვე რამდენი ხანია, ეპიდემიის ხსენებაც კი აღარ არის, რომ ხალხი სახიფათოდ მრავლდება და ასე თუ გაგრძელდა, მალე მიწაზე ფეხის დასადგმელი ადგილი აღარ დარჩება..." adlı ifade hedef metne "Ben konuşmasını kesip tabuta ihtiyacım olmadığını söyleyince, yüz ifadesi tamamen değişti, gözlerindeki kıvılcım kayboldu, adam üzüntüye kapıldı ve artık kimse ölmediği için müşterinin mumla aranacak hale geldiğinden yakındı. Tanrı'nın bu şehirden elini çektiğini, uzun yıllardır bir salgının bile olmadığını, şehir nüfusunun tehlikeli biçimde arttığını, böyle sürmesi halinde kısa sürede ayak basacak toprak kalmayacağını söyledi." şeklinde iki cümle şeklinde aktarılmıştır. Gürcü dilinin yapısından dolayı çevirmenin bu şekilde çeviriye başvurması yerinde olmuştur. Anlam kaybı da yaşanmamıştır. Ancak biçimsel olarak kayıp yaşandığı görülse de semantik açıdan görünürde sorun teşkil etmediği için çevirinin kısmen yeterli bir çeviri olduğu söylenebilir.

Örnek metin 5

- KM ტიროდა, მკერდზე მჯიღს იცემდა და დროდადრო ისე ამოიკვნესებდა „ჩემი ქვეყანაო“, ან „ჩემი საყვარელი სამშობლოო“, გეგონებოდათ გულ-ღვიძლი ამოაყოლაო. (გვ.10-11)
- HM Ağlıyor, göğsünü yumrukluyor ve arada bir "benim ülkem" veya "benim sevgili ülkem" deyip öyle iç geçiriyordu ki, ciğerlerinin yerinden söküldüğünü sanırdınız. (s.19)

Yukarıda verilen örneği incelediğimizde, kaynak metinde yer alan "გეგონებოდათ გულ-ღვიძლი ამოაყოლაო" (gegonebodat gul-ğvidzli amoakolao) ifadesinin hedef metindeki "ciğerlerinin yerinden söküldüğünü sanırdınız" ifadesiyle yerleştirme yapılarak "kabul edilebilirlik" çeviri anlayışına uygun düştüğü görülmektedir.

Örnek metin 6

- KM მე გამიკვირდა, თუ ასე უყვარს თავისი ქვეყანა, აქ რაღა აჩერებს-მეთქი. მერე, ახლო რომ გავიცანი, გავიგე: ახალგაზრდობაში ჩამოსულა (მამის ჭკუა არ მქონდაო, მითხრა), მერე აქ ჩვენებური ქალი შეურთავს ცოლად და ჩარჩენილა და ჩარჩენილა. (გვ.11)
- HM Ben çok şaşırđım ve ülkesini bu kadar seviyorsa burada ne arıyor, dedim kendi kendime. Daha sonra, onu yakından tanıyınca, gençliğinde buraya geldiğini (O zaman aklım bir karış havadaydı, dedi), bizden bir kadını sevip evlendiğini ve buraya yerleşip bir daha dönemediğini öğrendim. (s.19)

Kaynak metnin ilk cümlesine baktığımızda, hedef metne birebir çeviri yoluyla aktarıldığını, ancak ikinci cümlede yer alan "aklım bir karış havadaydı" şeklinde hedef metne aktarılan "ჭკუა არ მქონდაო" (çkua ar mkonda) ifadesinin yerlileştirme yoluyla hedef metinde görmekteyiz. Kısmen "yeterli" çeviri olduğu düşünülse de "kabul edilebilir" çeviri oranının yüksek olduğu söylenebilir.

Örnek metin 7

- KM ამგვარად, გემზე რომ ავედი, ანტონიო მხოლოდ ერთხელ მყავდა ნანახი და შეიძლება ითქვას, არც კი ვიცნობდი, ხოლო როდესაც მოგზაურობის მიზანს მივალწიეთ და ღუზა ჩავუშვით იქ, სადაც აპოლონიოს როდოსელისა და სხვა ძველ მწერალთა ცნობით თავის დროზე არგონავტებმა ჩაუშვეს ღუზა, უკვე გულითადი მეგობრები ვიყავით. (გვ.)
- HM Bu şekilde gemiye bindiğimde, Antonio'yu daha önce sadece bir kez görmüştüm ve aslında tanımadığımı da söyleyebilirim. Ne zaman ki yolculuğumuz amacına ulaşp Rodoslu Apollonius ile başka antik çağ yazarlarının anlattığı Argonotların o zaman demir atıkları yere biz de demir attık, ben ve Antonio artık can ciğer arkadaş olmuştuk.

Yukarıdaki cümleye bakıldığında hedef metnindeki ifadelerin kaynak metne uygun çevrildiğini ve birebir çeviri işlemi uygulayarak "yeterli" bir çeviri elde edildiğini söyleyebiliriz.

Örnek metin 8

- KM საერთოდ, სიცოცხლე აქ, თითქოს რაღაც მარღვი ჩაწყდომიაო, უცნაურად ჩუმად მიედინებოდა, დუნედ, გაუბედავად, მფრთხალი მოთმინებით... (გვ. 30)
- HM Genel anlamda burada hayatın, adeta ana damarı kopmuş gibiydi. Hayat burada gevşek ve çekingendi, aşırı sebat ve tuhaf bir sessizlik içinde akıp gidiyordu. (s. 57)

Çevirmen yukarıda kaynak metinde geçen "მარღვი ჩაწყდომიაო" (dzarğvi çatskdomiao) ifadesini hedef metne "ana damarı kopmuş" şeklinde aktarmıştır. Ancak çevirmen burada "ana" kelimesini kullanarak ekleme stratejisine başvurmuştur. Böylece hedef kültüre uygunluğundan dolayı "kabul edilebilir" çeviri olarak söylenebilir.

Örnek metin 9

- KM - მღვდელი ტუტუცია და თავისი სიტუტუცე უნდა შევანანო. (გვ.57)
- HM "Rahip budalının teki ve ben bu budalalığı yanına kar bırakmayacağım...."(s.11)

Yukarda verilen örnekte çevirmenin kaynak metinde yer alan "უნდა შევანანო" (unda şevanano) ifadeyi hedef metne "yanına kar bırakmayacağım" şeklinde aktararak yerleştirme yaptığını görmekteyiz. Çeviriye bakıldığında hedef metne uygunluğundan dolayı "kabul edilebilir" olduğunu söylemek mümkündür.

Örnek metin 10

- KM - გაგიწყრეთ მამაზეციერი, მიწამ გიყოთ პირი, არ გაიხაროს თქვენმა ცოლ-შვილმა, დაიქცეს იმის ოჯახი, ვინც ჩვენს დასაქცევად აქ გამოგზავნათ...(გვ.53)
- HM "Tanrı belanızı versin, adınız yerin dibine batsın, çoluk çocuğunuz gün yüzü görmesin, bizi perişan edesiniz diye sizi buraya yollayanları Tanrı perişan etsin..."(s.102)

Yukarıda verdiğimiz örnek metinde çevirmen, kaynak metinde geçen "გაგიწყრეთ მამაზეციერი, მიწამ გიყოთ პირი, არ გაიხაროს თქვენმა ცოლ-შვილმა, დაიქცეს იმის ოჯახი, ვინც ჩვენს დასაქცევად აქ გამოგზავნათ..." ifadesi hedef metne "Tanrı belanızı versin, adınız yerin dibine batsın, çoluk çocuğunuz gün yüzü görmesin, bizi perişan edesiniz diye sizi buraya yollayanları Tanrı perişan etsin..." şeklinde birebir çeviri (sözcüğü sözcüğüne çeviri) stratejisi yoluyla aktarmıştır. Kaynak metne uygunluğundan dolayı da "yeterli" bir çeviri olduğunu söyleyebiliriz.

Örnek metin 11

- KM ხელ-პირი რომ დაგიბანეთ და დიასახლისმა ჩვეულეზისამებრ თბილ-თბილ-თბილი რძე და ახლადგამომცხვარი ხაჭაპური მოგვართვა, არ ვიცი, მართლა ასე იყო თუ ეს ჩემმა გამოუძინებელმა და გაღიზიანებულმა ფანტაზიამ წარმოიდგინა, მომეჩვენა, თითქოს თვალეზში რაღაცის იმედიანი მოლოდინი ეწერა. (გვ.51)
- HM Elimizi yüzümüzü yıkayıp ev sahibesi bize her zamanki gibi sıcak *haçapuri* ikram edince, bu gerçekten öyle miydi, yoksa bu benim uykusuzluğumun ve sinirli halimin fantezisi miydi bilemiyorum ama ev sahibesinin gözlerinde sanki umutlu bir bekleyiş görmüştüm. (s.97)

Bir başka yukarıda ele aldığımız örneği incelediğimizde, hedef metnin kaynak metne uygun olarak çevrildiğini söyleyebiliriz. "ხაჭაპური" (Haçapuri) kelimesi ile kültürel ödünçleme yoluyla çeviri anlayışı benimsediğini ve ayrıca bu kelimenin anlamını dipnotta belirterek erek metin okuyucusuna aktarma gereği duymuştur. Buradan hareketle açıklama yoluyla çeviri (genişletme) anlayışı izlediğini görmekteyiz. Böylece çeviri hedef dil okuyucusu için daha anlaşılır hale almıştır. Bununla birlikte çevirinin kabul edilebilirlik ilkesine uygun olarak çevrildiğini söyleyebiliriz.

Örnek metin 12

- KM Yer almamaktadır....
- HM Bölüm başlığı: ANTONIO VE DAVIT (s.93)

Çevirmenin, hedef metne kaynak metinde yer almayan "ANTONIO VE DAVIT" adlı bölüm başlığı ekleyerek ekleme stratejisine başvurduğunu görmekteyiz Böylece çeviriyi, erek metne uygunluğundan dolayı kabul edilebilir çeviri olarak nitelendirebiliriz.

5. Sonuç

Bu çalışmada "ანტონიო და დავითი" (Antonio ve Davit) adlı eserin Türkçe çevirisi Gideon Toury'nin erek odaklı çeviri kuramı ışığında incelenmiştir. Çeviri çözümlenmesi aşamasında, kaynak metinden alınan cümlelerin, hedef metindeki karşılıkları saptanmış, çevirmenin kaynak metni hedef metne nasıl aktardığı ve kaynak metne ne kadar sadık kaldığı belirlenmiştir. Kaynak metne sadık kalınarak yapılan çeviriler "yeterli" çeviri olarak değerlendirilirken, erek metne daha yakın olan çevirilere "kabul edilebilir" çeviri olarak değerlendirilmiştir. Bu çalışmada elde edilen verilere göre, çevirmenin hedef

metinde açıklama, ekleme, kültürel ödünçleme, birebir çeviri (sözcüğü sözcüğüne) ve yerleştirme stratejilerinin yaygın olarak kullanıldıkları gözlemlenmiştir. Çeviriyi genel olarak ele aldığımızda, hedef dile yakınlığı ve hedef dilin kurallarını göz önünde bulundurarak çeviri anlayışı benimsediğinden dolayı kabul edilebilirlik ilkesine uygun olarak çevirinin gerçekleştirildiğini söyleyebiliriz.

Kaynakça

- Bengi-Öner, I. (2001). *Çeviribilim Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Sel.
- Çavuş, G. (2005). *Kaynak Odaklı ve Erek odaklı Çeviri Yaklaşımlarında Eşdeğerlik Sorunu*. Yüksek Lisans Tezi. Mersin.
- Ece, Ayşe. (2007). Erek-Odaklı Kuram, Skopos Kuramı ve Bağlantı Kuramı Bağlamında Çeviri Eğitimi. *Marmara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 52, 49-58.
- Gaçeçiladze, G. (1966). *Edebi Çeviri Teorisine Giriş (მხატვრული თარგმანის თეორიის შესავალი)*. Tiflis: Eğitim Yayınevi.
- Göktürk, A. (1994). *Çeviri, Dillerin Dili*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Guidère, M. (2008). *Introduction à la traduction*. Bruxelles: De Boeck.
- Gürçağlar, Ş.T. (2011). *Çevirinin ABC'si*. Say Yayınları.
- Karçhadze, C. (2020). *Antonio da Daviti*. Tiflis: Palitra L Yay.
- Karçhadze, C. (2020). *Antonio ve Daviti* (Parna Beka Çiladze, çev.) İstanbul. Epona Yayıncılık.
- Munday, J. (2001). *Introducing Translation Studies. Theories and Applications*. Routledge, London Nem York.
- Pancikidze, D. (1995). *Yeni Çeviri Kuramları ve Üslup Eşdeğerlik Sorunu*. Tiflis: GanatlebaYay.
- Toury, G. (1995). *Descriptive Translation Studies and Beyond* Amsterdam: John Benjamins Publishing House.
- Tsibakhaşvili, G. (2000). *Çeviri Teorisi ve Uygulama Sorunları*. Tiflis: Tiflis Devlet Üniversitesi Yayınları.
- Türk Dil Kurumu, (2005). *Türkçe Sözlük*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Yalçın, P. (2019). Çeviri Stratejileri ve İşlemleri Açısından Emile Zola'nın "Thérèse Raquin" Adlı Romanının İncelenmesi. *International Journal of Language Academy*, 7/4, 55-62.
- Zeytinkaya, D. (2016). Gideon Toury'nin Erek Odaklı Kuramı Işığında Bedrettin Tuncel'in *İnsandan Kaçan* Başlıklı Çevirisi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi, Özel Sayı 1*, 35-45.

İnternet kaynakları

TSU Arnold Chikobava Dilbilim Enstitüsü. (2022, Haziran, 18). Gürcü Dili Sözlüğü. <https://ice.ge/of/>